

**A magyar nyelv elsajátításának nehézségei
a francia anyanyelvű tanulók szempontjából**

SÖMJÉNNÉ CSÉCSY MAGDOLNA

Egy idegen nyelv elsajátításának könnyű vagy nehéz volta, kisebb vagy nagyobb nehézsége, tudjuk, teljesen relatív fogalom: attól függ, hogy a megtanulandó nyelv mennyire hasonlít, vagy mennyire tér el, szókészletében, nyelvtani szerkezetében vagy hangállományában, a tanuló anyanyelvétől. A nyelvtanítás, a metodológia történetében döntő fordulatot jelentett, a hatvanas években, ennek a felismerése; a felismerés, hogy egy adott nyelv megtanításához nem lehet egy „abszolút”, vagyis csupán a nyelv belső adottságai szerint felépített módszert vagy tankönyvet kidolgozni, tekintet nélkül a tanuló anyanyelvére. Ahol vegyes összetételű csoportok tanulják az adott nyelvet, ott persze kénytelen a tanár egy ilyen „abszolút” tanmenetet alkalmazni (mint pl. az Alliance Française-nek az országon belül működő iskoláiban). De ahol egynyelvű csoport áll szemben az új nyelvvel, ott okvetlenül figyelembe kell venni az anyanyelvet, mint „szubsztrátumot”, amelyre majd az új nyelv épülni fog. Ezért nagy jelentőségű a magyar nyelv idegeneknek való tanítása szempontjából a jyvaskyläi egyetem munkacsoportjának ez a jelen kezdeményezése. Ennyit bevezetőnek.

A magyar nyelvre alkalmazva a relatív nehézség elvét, nyilvánvaló, hogy nyelvünk toldalékoló, agglutinációs szerkezete semmi nehézséget nem jelent a finn és más rokon nyelvekből induló, vagy a török, japán és egyéb ural-altáji anyanyelvű tanulóknak, az indoeurópai nyelveket beszélő próbálkozóknak viszont ez a legnagyobb, alapvető nehézsége. És a flexionális nyelvet beszélő oroszok vagy németek csak nagyon kis előnyben lesznek a főnévragozást nem ismerő, „izoláló” újlatin nyelvűekkel szemben (e tekintetben ide számít az angol is) hiszen az agglutináció lényege éppen az, hogy nem csak egy, hanem két vagy több toldalék is járulhat egymás után, ugyanahhoz a tőhöz. Előadásom tárgya a francia nyelvű tanulók elé tornyosuló nehézségek elemzése; ezeknek javarésze azonban közös a többi fent említett, izoláló nyelvekből induló nyugat-európai tanu-

lókéval. Mivel, gondolom, a konferencián más előadások is elhangzanak ezeknek a nyelveknek a köréből, előadásomban csak röviden fogok utalni az ilyen „közös” újlatin vagy angol nehézségekre, hogy azután behatóbban elemezzem a sajátos, csak-francia problémákat.

Közös nyelvtani nehézségek a nyugat-európai nyelvekből induló tanulók számára

Közös, és teljesen alapvető problémája az összes „izoláló” jellegű nyugat-európai nyelvből induló tanulóknak a toldalékolás. Talán nem mindenki ért egyet az „izoláló” megjelöléssel; ezzel csak azt akarjuk érzékeltetni, hogy ezekben a nyelvekben nincsen főnévragozás, a főnév alakja változatlan, s a főnév különféle mondatbeli szerepeit ugyancsak változatlan alakú szavacskák, prepozíciók, névelők stb. hozzászerzésével éri el. Hasonlóan változatlan alakú, különálló szavacskák hozzáadásával fejezi ki a birtokviszonyt is. Micsoda sokk a nyugat-európai tanulóknak átállni egy olyan rendszerre, ahol nem a főnév elé tett, hanem a főnévhez hozzáragasztott hangelemek fejezik ki a mondatbeli viszonyokat, vagy a birtokviszonyt, s nemcsak egy, hanem két vagy három elem is követheti egymást, bizonyos szigorúan meghatározott rendben, s eközben – ez talán a legmélyebb sokk – maga a főnév hangteste is változáson mehet át, s a toldalékok hangalakja is hasonul a főnévéhez! A toldalékolás, és ennek kísérelő jelensége, a magánhangzó-illeszkedés, ez a nagy, alapvető sokk, a teljes átállást kívánó intellektuális erőfeszítés, amely a francia, s a többi újlatin nyugati nyelvből induló tanulókra vár. És már itt kell utalnom arra, amire majd a végén visszatérek, hogy a nehézségek számbavételét nem lehet elválasztani a nehézségekkel való megbirkózás módszerétől.

A másik, majdnem ugyanennyire fontos nehézség, amelyre azonban sajnos kevésbé szoktunk figyelni, a **szintaxis**, a szórend kérdése. Az izoláló nyelvekben, ahol a főnév alakja változatlan marad, s a mondatbeli viszonylatok nagy részét prepozíciók segítségével fejezik ki, a talán legfontosabb mondatbeli funkciót, az ige és a tárgy kapcsolatát, kizárólag a szórend biztosítja: az ige előtt álló változatlan főnév az alany, az ige után álló ugyancsak változatlan főnév a tárgy. Vagyis a szórend ezekben a nyelvekben funkció-megkülönböztető szerepet tölt be. Szemléltető példa: *Le lion tue le chasseur* és *Le chasseur tue le lion* (*Lion kills hunter – hunter kills lion*).

Úgy is mondhatjuk, hogy ezekben a nyelvekben a szórend is morféma – ha morfémának nevezzük mindazt a materiális vagy nem materiális ele-

met, amely valami funkcióváltozást idéz elő. Nos, a flexionális és – *a fortiori* – a toldalékoló nyelvekben, ahol a tárgyat külön rag jelzi, a szórend mintegy felszabadul ebből a funkciójelző elsődleges szerepéből, és más, hajlékonyabb kifejezés-árnyalatok érzékeltetésére válik alkalmassá. A magyar szórend alapelve – nagy egyszerűsítéssel –, hogy az új közlendő, vagy a legfontosabb elem, a „rhéma” közvetlenül a pusztá ige elé kerül – hacsak nem maga az ige áll ezen a helyen. (Ahhoz a nyelvtani felfogáshoz csatlakozunk, amely szerint a magyarban **nincsen** nyomatékaltalan mondat.) Vagyis az izoláló nyelvekben kötelező S V C – Subjectum-Verbum-Complementum – szórend a magyarban csak egy a sok lehető közül, és egyáltalán nem a leggyakoribb. Ha hasonló formulával próbáljuk megjelölni, inkább a S C V vagy C S V, sőt V C képleteket ajánlanánk alapszórendnek:

S C V
Szabóék Párizsba utaznak.

C S V
Holnap szép idő lesz.

V S
Jön a vihar.

Nos, a szórendi beidegződés az, ami talán a legmélyebben megmarad bennünk anyanyelvünk használatából. A szavakat még hajlandók vagyunk kicserélni, ha új nyelvet tanulunk, de a sorbarakást, azt mintegy nyelvelalatti, magától értetődő abszolútumnak érezzük. Vagyis a fenti mondatokat egy francia vagy angol tanuló – anyanyelvének mintája szerint – holtbiztosan úgy fogja reprodukálni, hogy: *Szabóék utaznak Párizsba* 'Les Sz. vont à Paris'; vagy *Holnap lesz szép idő* 'Demain il fera beau'; ami persze magyarul is lehetséges, csak éppen nem egészen ugyanazt jelenti. Mert akkor más lesz a rhéma, a kiemelt mondatrész, vagy az új információ – és ehhez a másféle kiemeléshez másféle hangsúlyozás is járul. Mert a magyarban – itt az ideje bevetni – a szórend mellett a hangsúly-elosztás is „morféma”, funkciót jelző jelenség, ami a kötött szórendű és kötött-hangsúlyozású nyugati nyelvekből induló tanulónak újabb nehézséget jelent, újabb átállásra kényszeríti.

A magyar szórendnek ebben az egyszerűsített elvében – kiemelt mondatrész közvetlenül a pusztá ige előtt – természetesen az igekötő használata is benne foglaltatik: az igekötőt, alaphelyzetben, úgy tekinthetjük, mint kiemelt mondatrészt. Amely majd átadja ezt a díszhelyet, ha kell, egy má-

sik kiemelendő mondatrésznek – kérdő névmás, különféle határozók vagy akár alany – maga pedig szerényen visszavonul az ige háta mögé: *Péter elment. Ki ment el? Miért ment el Péter? Péter ment el?* – mindezt a megfelelő hanglejtéssel és hangsúlyelosztással kísérve, s a nyugat-európai tanulónak annál nagyobb nehézséget okozva, minél idegenebb a nyelvétől maga az igekötő jelensége. (A német és főképp az orosz tanulók itt persze nagy előnyben vannak, de még az angol anyanyelvű tanulóhoz is közelebb hozzuk az igekötőket, ha – a szintaktikai különbség ellenére – a postpositiókkal való jelentésbeli hasonlóságra építünk: *up and down* 'fel és le', *away* 'el' stb. A francia s a többi nyugati neolatin nyelv azonban mai állapotában nagyon kevés fogódzót kínál az igekötő megértéséhez – erre még visszatérünk.)

A toldalékolás, és a részben ezzel összefüggő, s az izoláló nyelvekétől gyökeresen eltérő szórend mellett, harmadik „közös” nehézségként említeném a nominális mondatot. Azt a tényt, hogy a magyarban nemcsak az ige, hanem bármilyen névszó (főnév vagy melléknév) is hiánytalanul betöltheti az állítmány szerepét, minden „copula” nélkül – természetesen csak abban az időn és módon kívül álló alaphelyzetben, amelyet hagyományosan jelentő mód jelen idejének hívunk: „*Hallgat, komor, fázik dalom*” (Arany).

Az állítmány részére fenntartott keretet a melléknév épp olyan hiánytalanul betölti, mint az ige: még ha akarnánk, se tehetnénk melléje „copulaként” a *van* igét. (A magam részéről élénken elvetem azt a divatos felfogást, mely szerint itt egy „zérus ígéről” lenne szó, mert így a leírás egységesítése kedvéért elkendőzzük a magyar nyelv egyik legjellegzetesebb sajátosságát.) Az idegen ajkú tanulónak, tapasztalatom szerint, mégsem maga a nominális mondat okoz nehézséget, hanem az, hogy mikor kell a *van* igét mégis használni.

Hány óra van? Szép idő van. Jó kedved van stb. – Sebeok Tamás leltározása szerint 17 ilyen használat létezik,¹ de **egyikben sem** a copula szerepét játssza a létige. A nyugati nyelvekben legtöbbször az *es ist, there is, il y a, il est* féle fordulatok felelnek meg nekik. Ha valahol, hát itt igazán a **módszeren** múlik, hogy a létigének a nyugati tanuló számára meglepő hiányát és épp annyira meglepő mégis-használatát elfogadtassuk és aktivizáljuk.

¹ Sebeok, Thomas: The equational sentence in Hungarian, In: Language, tome 19 (1943), 320.

Utolsónak hagytam a „közös” nehézségek között a leghírhedettebbet: a **kettős igeragozást**. Másutt utaltam arra² hogyan lehet ezt a kétségtelen nehézséget enyhíteni, ha – mintegy ellensúlyozásul – az igei és névszói személyragok részleges azonosságára, mint pozitív erőmegetkarításra építünk. De bármilyen módszerrel próbáljuk is megközelíteni, ezen a téren a rendszer tökéletes elsajátítását nem várhatjuk el a másajkú tanulóktól.

Még sok „közösnek” nevezhető nehézséget lehetne felsorolni, de ezekre most már inkább a sajátos francia problémák között fogunk visszatérni. A francia anyanyelvű tanulók ilyen jellegzetes nehézségei közül az élőbeszéd elsajátításában mutatkozó fonetikai, pontosabban fonológiai problémákat fogom behatóbban elemezni, majd kitérek néhány, a „közös” nyelvtani nehézségeken belül felmerülő speciálisan francia buktatóra, a szókészletből adódó kérdéseket ezúttal figyelmen kívül hagyva.

A francia anyanyelvű tanulók sajátos nehézségei az élőbeszéd elsajátításában

Kezdeném a **hangsúlyozással**: magyarban a szó vagy szócsoport eleji hangsúly, különösen a szórenddel összefüggő, kiemelt mondatrész hangsúlyozása – amely teljesen idegen a mondatvégi, vagyis felmenő francia hangsúlyozástól. Ehhez járul a **hanglejtés** – főleg a kérdő mondat sajátos melódiája (egyik tehetséges tanítványom ezt „petite musique”-nek nevezte) – és nagyobb általánosságban a **beszédritmus**, a szavak különállása a magyarban, szemben a franciában egymásba folyó, el nem határolt szavaktól, amelyek néha egy-egy „mondatszóvá” is összefolyhatnak (s a francia élőbeszéd megértésének talán legfontosabb nehézségét jelentik a külföldi számára).

A legnagyobb, alapvető probléma azonban mégis a **mennyiségnek**, vagyis a hosszú és rövid hangok megkülönböztetésének „pertinens” vagyis **értelemváltató szerepe** a magyarban, mind a mássalhangzók, mind a magánhangzók körében.

Rövid vagy hosszú (kettőzött) mássalhangzók: franciában a kettőzés pusztán írásjel (és helyesírási buktató a nemzetbeli iskolásoknak!) a valódi kettőzés nagyon ritka (például *je courrais* Conditionnel megkülönböztetése a *je courais* Imparfait alaktól). Magyarban viszont a kettőzés súlyos ér-

² Az igei és névszói személyragok részleges egyezése a magyartanítás szemszögéből, In: Hungarológiai oktatás régen és ma. Budapest, Tankönyvkiadó, 1983. Újra megjelent Etudes de linguistique française et hongroise c. könyvemben, pp 213–217, Nice, 1996.

telemmegkülönböztető szerepet hordoz, nemcsak a szókészletben – ahol a szöveggörnyezet úgyis segít –, hanem a nyelvtani szerkezetben, ahol a két szembenálló szóalak ugyanabba a szöveggörnyezetbe illeszthető: *szeretem* vagy *szerettem*, *keresünk* vagy *keressünk*, *várhatok* vagy *várhattok* – tucatszámra hozhatnánk fel példákat, ahol olyan nyelvtani ellentétek, mint jelen vagy múlt idő, jelentő mód vagy felszólító mód, sőt a nyelvtani „személyek” megkülönböztetése kizárólag a mássalhangzó-kettőzésen múlik.³ Alapvetően fontos tehát, hogy francia tanulóinkat rábírjuk a kettős mássalhangzók „komolyan vételére”, mert ezek magyarban nem pusztán írásjelek.

A legsúlyosabb fonétikai nehézségeket azonban a **magánhangzók rendszere** tartogatja a francia tanulók számára. A „tisztá” mennyiség-különbség csak az *o/ó* és *ö/ő* fonológiai párok esetében áll fenn. Ennél azonban sokkal nagyobb nehézséget jelent a mennyiséggel együtt járó minőségi, hangszínbeli különbség a *a/á* és *e/é* fonológiai párok esetében – a nyelvnek statisztikailag leggyakoribb magánhangzóinál. Ezeknek beható elemzése tehát feltétlenül szükséges.

A jellegzetes magyar *a* hangot kétféleképpen lehet megközelíteni. Ha **írott szövegben** látja a francia – és minden más nyugat-európai tanuló is –, menthetetlenül illabiális, „palóc” *a*-nak fogja ejteni, és ebbe a legtöbb tanár és tanuló bele is nyugszik. Ha viszont **hallott alakjában** próbáljuk bemutatni, akkor a francia – és alighanem csak a francia – tanuló ezt **nyílt** *o*-nak fogja hallani, amilyen a *cor*, *fort* féle francia szavakban hallható, s amilyen hang a magyarban nincs. Miért?

Elég egy pillantást vetnünk a magánhangzókat ábrázoló hagyományos háromszögre – vagy inkább trapézra –, hogy megértsük. A magyarban a rövid *o* hangszíneben alig különbözik a hosszú *ó*-tól, alig észrevehetően nyíltabb nála – hogy a különbség elég nagy maradjon eme rövid, és mégis inkább zárt *o* és az ugyancsak rövid bilabiális *a* között. Franciában ilyen bilabiális rövid *a* nem létezik, viszont a „két” *o* a nyíltság fokában, és nem feltétlenül a hosszúságban, különbözik egymástól. (Példák a zárt *o*-ra: *eau*, *peau*, *poète*; a nyílt *o*-ra: *cor*, *fort*, *somme*. Más kérdés, hogy a legtöbb esetben a szótaghelyzet, vagy a hangkörnyezet határozza meg, automatikusan, a nyíltság fokát). És, jól tudjuk, egy **hallott** idegen nyelv hangjait mindig a magunkéival, a magunk nyelvében hozzá leghasonlóbbal próbáljuk azonosítani. Ezért hallja a francia tanuló nyílt *o*-nak a magyar *a*-t (és, re-

³ Más példákat lásd: „Miért nehéz nyelv a magyar?” c. előadásomban. In: Régi és új peregrináció. Nemzetközi Magyar Filológia Társaság, Szeged 1993, és i.m. pp 225–231.

ciprok módon, a franciául tanuló magyarok viszont általában képtelenek a francia nyílt *o*-t megkülönböztetni a zárttól). A magyar *a* kétféle megközelítésére iskolapélda Ady Endre nevének kétféle torzítása francia ajkon: aki az írott képre gondol, az illabiális „palóc” *a*-val fogja ejteni, aki viszont a hallott alakot igyekszik reprodukálni, abból menthetetlenül *Odi* lesz.

Nem elégedhetünk hát meg azzal a banális megjegyzéssel, hogy az *a/á* fonológia pár nehézséget jelent a francia tanulónak – mert az *a* és *o* közötti hasonlóságot, s az egész *a-á-o-ó* „zónát” alaposan kell ismernünk.

Egészen más jellegű problémával állunk szemben az *e/é* fonológiai pár esetében. A franciában is kétféle ilyen hang létezik – a legjellemzőbb írásjelekkel *é* és *è* –, így első közelítésben a két „pár”, a magyar *s* a francia, fedni látszik egymást, még ha a valóságban a francia nyílt (*è*) jóval kevésbé nyílt is, mint a magyar. Az igazi problémát mégsem ez az enyhe hangszínbeli különbség okozza, hanem a két magánhangzónak más-más fonológiai státusa a két nyelvben.

A franciában a szóvég kivételével – sőt a déli nyelvjárásokban még a szóvégen is – a két magánhangzó a szótaghelyzet által automatikusan meghatározott, ún. kombinatorikus variánsok (a nyelvészek ilyen esetben az „archiphonéma” fogalmát szokták bevetni): zárt szótagban csak nyílt, nyílt szótagban csak zárt *e* képzelhető el. Tehát: *mer, der-nier, es-prit, alter-nance* nyílt (mert a szótag mássalhangzóra végződik), viszont *dé, pré, mé-lodie* zárt. Az elosztásra jó példa a *liberté, li-ber-té* szó. A magyarban viszont az *e* és *é* hangok nem variánsok, hanem teljes értékű fonémák, vagyis mindegyikük előfordulhat bármilyen szótaghelyzetben, s a szembenállásuk értelmi különbséget biztosíthat: *deli/déli, teli/téli, felé/féle*, illetve *fel/fél, meg/még, megy/mégy, mer/mér* stb. Nos, a fentebb vázolt szótaghelyzetbeli elosztás értelmében egy francia ajkú tanuló egyszerűen **képtelen zárt szótagban zárt *é*-t ejteni**. Nem mintha ennek a hangnak nem volna szinte pontos megfelelője az ő nyelvében, hanem mert ott ez a hang ebben a szótaghelyzetben nem fordulhat elő. Tehát: a *Gellért szállóból* /Gelert/ lesz, a *Végh vonósnegyesből* /veg/ és így tovább. Tréfás példaként említettem másutt annak a magyar vizslának az esetét, akit *Vitéz* néven importáltak Nizzába, de mivel ezt gazdái csak *Vitèze*-nek tudták ejteni, ennek viszont nem sok értelmét látták, hát tipikus „népetimológia” folyamattal *Vitesse*-re változtatták, ami sebességet jelent – és jól illett a sebesen futó vizslához.

Lehet-e ilyen beidegzést feloldani?

Mindenképpen „ki kell analizálni” a nehézség okát és meg kell magyarázni a különbségtevés fontosságát a magyarban. De ez aligha elég. Lehet viszont hivatkozni, tréfásan, egy tájnyelvi ejtésre, az egyik keleti (Franche Comté) dialektusra, ahol zárt szótagban is *é*-t ejtenek, tehát például a ’tenger’ jelentésű *mer* szót /mér/-nek ejtik – amit a „standard” francia komikusnak tart, de utánozni persze képes!

Az *ö* és *ü* hangokkal – ellentétben szláv, olasz, spanyol vagy görög anyanyelvű tanulóinkkal – nem lesz probléma, hiszen ezek a hangok, az ún. „harmadik sorozat”, a palatális labiálisok sorozata, a franciában is épp úgy léteznek. És még a mennyiség-különbség sem okoz nehézséget, mivel a franciában is van hosszú és rövid /OE/, az *ü* esetében pedig, tudjuk, a különbség elhanyagolható. (Mindkét nyelv abba az Európa középső és északi részét magába foglaló, a franciától a németen s a skandináv nyelveken át a finnig, illetve a magyarig húzódó, összefüggő zónába tartozik, ahol ez a „harmadik sorozat” magánhangzó ismeretes – szemben a keleti s a déli Európával, a szláv nyelvekkel s a többi újlatin nyelvvel, meg a göröggel s albánnal, amelyben ez a kombináció – palatális nyelvállás ajakcsücsörítéssel – nem képzelhető el. Szép példa lehetne egy „areális” nyelvszemlélethez!)

A magánhangzókról mondottak összefoglalásául: a két nyelv magánhangzó-rendszere sok hasonlóságot mutat, mivel mind a kettőben három sorozat létezik (palatális-illabiális, palatális-labiális és veláris-labiális) és ezek itt is, ott is, négy nyíltsági fokon oszlanak el (zárt, közép-zárt, közép-nyílt és nyílt magánhangzók) de egyrészt a magyar *a* hang sajátos helyzete, a rövid *o*-hoz viszonyítva, másrészt az *e* és *é* hangoknak a francia nyelvben való fonológiai megoszlása nem lebecsülhető nehézségeket okoz a francia nyelvű tanulók számára a magyar magánhangzók elsajátításában.

A nyelv írott képéből adódó nehézségeket viszont – tapasztalatunk szerint – nem kell túldramatizálni. Másféle írásjel alatt – *s*, *sz*, *zs* – franciában is ismert hangokat találunk, az „új” hangoknak (*cs*, *gy*, *ny*, *ty*) pedig vannak megfelelőik, ha két hang egymásutánjában is (például a *gy* – valójában „lágýtott” *d*, nem pedig *g* – a *dieu* szó ejtése, a *ny* esetében pedig az *agneau* szó alkalmas segítség). Még a hírhedett *h* kezdőhang – amelyet a franciák elvben „nem képesek” kiejteni – is kicsikarható, ha az elzásziak beszédére hivatkozunk. A ropogós magyar *r*-t pedig nem kell erőltetni – hiszen vannak magyarok is, akik „raccsolnak”.

A már említett „közös” nyugat-európai nyelvtani nehézségeken túl – toldalékolás, magánhangzó-illeszkedés stb. – sajátos francia többletnehéz-

séget jelent a *honnét? hol? hová?* kérdésekre felelő magyar **ragok és névutók hármasságának tagozódása.**

Budapestre utazom – Budapesten lakom: franciában mindkettő *à Budapest*. Vagyis a térbeli viszonylatok kifejezésében nyelvük nem tesz különbséget a valami felé irányuló, „dinamikus” viszonylat és a „statikus” helyzet között. Hasonlóképpen: *orvoshoz megyek* vagy *orvosnál voltam:* a franciában mind a kettő *chez le médecin*. A *-ra* és *-n*, a *-nál* és *-hoz* ragok összekeverése szinte gyógyíthatatlan maradvány a magyarul különben elég jól megtanult francia tanulóink ajkán. És így tovább, a kb. 40 hasonlóan hármasságú tagozódású rag és névutó esetében.

Ha ezt a hármasságú rendszert szabad szárnyasó lárhához hasonlítanunk, hát a harmadik „szárny”, a *honnét?* kérdésre felelő ragok és névutók – *-ból, -ról, -tól, alól, mellől, felől* stb. – egyöntetűen csak a *de* prepozícióval fordíthatók, így sajátos különbségeik elvesznek a francia tanuló számára.⁴

Tegyük hozzá – bár ez is a közös nehézségekhez tartozik –, hogy a ragokból és névutókból képzett „személyesített” alakok, mint *nálam, nálad* vagy *előttem, előtted* stb. nagyon megdöbbentőek a névmások használatához szokott (*chez moi, chez toi* stb.) francia tanuló számára, ezért azonnali, az említett ragokhoz csatlakozó megtanításuk feltétlenül szükséges.

Az ige használata terén az **igekötős igék** jelentik a legnagyobb nehézséget. A franciában is fellelhető etimologikus (latinból örökölt) igekötők kevés fogódzót nyújtanak, mert csak kettő vagy három (*re/ré, de/dé, pré*), amely ma is eleven, és új kapcsolatokat teremthet. Némi fogódzó az angol postpositiókkal való összevetés (a francia iskolákban az angol az első idegen nyelv). De a legtöbb esetben **más-más igék felelnek meg a magyar igekötős kapcsolatoknak:** *felmegy, lemegy, bemegy, kimegy* stb. helyett *monter, descendre, entrer, sortir* stb. Sőt, néha az igekötőnek magának ige felel meg, mint a sokszor idézett iskolapéldában: *átúszta a folyót* 'il a *traversé la rivière à la nage*'. A magyarban az eredmény is, meg a cselekmény konkrét lefolyása is egyaránt fontos; a francia ige pusztán az eredményt fejezi ki, azt hogy átért a másik partra, a cselekmény konkrét lefolyását, a hogyan csak egy lazábban hozzákapcsolt határozó jelzi: és ez lényeges szemléletbeli különbség.

Különösen a befejezettséget jelző *meg-* igekötő okoz nehézséget, mert a befejezettség fogalmát a francia sokszor az igeidők, *Imparfait* és *Parfait*

⁴ Erről részletesebben l. „Les prépositios: interférences franco-hongroises” c. tanulmányunkat, i.m., 93.

szembeállításával fejezi ki, legalábbis a múlt időkorében: *J'ai eu peur* 'megijedtem' – *J'avais peur* 'féltem'. A módszer: sohasem a puszta igét tanítsuk, hanem leggyakoribb igekötős kapcsolatait. (Tipikus hibák: *a gyerek *esett, az apja *verte.*)

Nem térek ki a szintaktikai nehézségre, az igekötő elválására és hátravetésére, mivel ez az általános szórendi elvnek – kiemelt mondatrész a puszta ige előtt – egyszerű alkalmazása.

Nem kezdő szinten, hanem a nyelvtudásnak már magasabb fokán, paradox módon nehézséget jelent az igeidők egyeztetéséhez szokott francia ajkú tanulónak az „átképzeléses” magyar igeidő-használat, vagyis a mellékmondat idejének **nem-egyeztetése** a főmondat idejéhez: *Azt mondta, hogy szép idő van.* A franciában itt a múltbeli egyidejűséget jelző *Imparfait* időt kellene használni, nem pedig jelent. A francia ajkú tanuló tehát hajlamos lesz az *Imparfait*-val azonosított *Praeteritumot*, a magyar múlt időt alkalmazni: *Azt mondta, hogy szép idő volt,* – ami nem ugyanazt jelent. De hát ezek, ismételjük, már csak magasabb nyelvtudás szintjén fellépő „ellen-nehézségek”.

Mint több ízben említettem, a nehézségek számbavételétől nem lehet elválasztani a **módszer** kérdését. A nyelvtanítás hagyományos módszere az elemekből – szóalakokból – indult ki, és ezeknek paradigmákba rendezését igyekezett megtanítani, különös tekintettel az ige- vagy főnévragozás paradigmáira. A strukturo-globális „forradalom”, és az ezt továbbfejlesztő helyzet-központú vagy kommunikációs modern módszerek ezzel ellentétben az **egészből** indulnak ki – ami minden intellektuális „felfedezés” normális útja. Az egészből való kiindulás pedig egy toldalékoló nyelv esetében azt is jelentheti, hogy nem félünk a toldalékoló alakot előbb bemutatni, mint az alapszót, vagy legalábbis a kettőt egyszerre, párhuzamosan. A VI. finnugor kongresszuson Sziktivkarban tartott előadásomban⁵ részletesen kifejtettem, hogy ez a strukturo-globális hozzáállás, amely már sok nyelv tanításában sikerrel járt, miért bizonyul **különösen alkalmasnak** a toldalékoló nyelvek nehézségeinek enyhítésére, és ezt a zárótételt ma is vallom. Azzal a reménnyel szeretném befejezni előadásomat, hogy a jyväs kyläi kezdeményezés nem fog megállni a nehézségek számbavételénél és leltározásánál, hanem kellő figyelmet fog fordítani a magyar nyelv tanítására alkalmas sajátos módszerek kidolgozására is.

⁵ Problèmes méthodologiques dans l'enseignement des langues agglutinantes. In: Etudes Finno-Ougriennes, XX (1986–87) és i.m., 163.

TARTALOM

Előszó	3
Artowicz, Elzbieta–Kozák Ildikó: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a lengyel anyanyelvű tanulók szempontjából	5
Fazekas Tiborc: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a német anyanyelvű tanulók szempontjából	17
Fischer, Holger: A magyar nyelv oktatásának formái és keretfeltételei Németországban	27
Gheno, Danilo: A magyar mondatban elsajátításának néhány nehézsége az olasz anyanyelvű tanulók szempontjából	39
Keresztes László: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a norvég anyanyelvű tanulók szempontjából	43
Kerékjártó-de Bie Ágnes: Sztereotípiák a nyelvtanításban. Magyar–holland összehasonlító vizsgálat	55
Kissné Papp Margit: Rövid áttekintés a külföldi felsőoktatásban folyó hungarológiai tevékenységről és annak hazai hátteréről	69
Korompay Klára: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a francia anyanyelvű hallgatók szempontjából	79
Máté József: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a finn anyanyelvű tanulók szempontjából	91
Papp Szilvia: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a mondatban szempontjából	113
Rózsavölgyi Edit: Adalékok a zéró alany paraméter működéséhez ..	135
Sherwood, Peter: Hungarian as L2: some problems as seen from abroad	157
Sömjéné Csécsy Magdolna: A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a francia anyanyelvű tanulók szempontjából	169

PUBLICATIONES

- KULTTUURIN UNKARI** ISBN 951-9362-40-1
Jyväskylä, 1991. pp. 238
Red. Janhila
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 1.** ISBN 951-34-0166-9
Jyväskylä, 1993. pp. 283 ISSN 1-237-0223
Red. Lahdelma–Maticsák–Niinikangas–Parry
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 2.** ISBN 951-34-0426-9
Probleme des Spracherwerbs ISSN 1-237-0223
Jyväskylä, 1994. pp. 165
Red. Keresztes–Lahdelma–Maticsák–Parry
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 3.** ISBN 951-34-0584-2
Finnisch-ugrisches kontrastive Untersuchungen ISSN 1-237-0223
Jyväskylä, 1995. pp. 204
Red. Keresztes–J. Leskinen–Maticsák
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 4.** ISBN 951-34-0584-2
Hungarológia Magyarországon kívül ISSN 1-237-0223
Jyväskylä, 1995. pp. 111
Red. Lahdelma–Maticsák
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 5.** ISBN 951-34-0679-2
Jyväskylä, 1995. pp. 280 ISSN 1-237-0223
Red. Lahdelma–Maticsák
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 6.** ISBN 951-34-0680-6
Finnisch-ugrisches kontrastive Untersuchungen II. ISSN 1-237-0223
Jyväskylä, 1996. pp. 187
Red. Keresztes–Maticsák
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 7.** ISBN 951-34-0749-7
Historische Untersuchungen und Aufsätze ISSN 1-237-0223
Jyväskylä, 1996. pp. 156
Red. Halmesvirta

- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 8.** ISBN 951-34-0830-2
Béla Gunda: Unkarilaisesta kansankulttuurista ISSN 1-237-0223
 Jyväskylä, 1996. pp. 152
 Red. Laihonen
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 9.** ISBN 951-34-0942-2
Harri Mantila: Suomen ja unkarin nominaalisten ver- ISSN 1-237-0223
bimuotojen kontrastiivista syntaksia ja semantiikkaa
 Jyväskylä, 1997. pp. 103
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 10.** ISBN 951-34-0134-3
Heino Nyyssönen: Historia poliittisena argumenttina. ISSN 1-237-0223
Vuoden 1956 tulkinnat Unkarissa Kádárin ajasta
monipuoluevaaleihin
 Jyväskylä, 1997. pp. 240
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 11.** ISBN 951-39-0243-9
 Jyväskylä, 1998. pp. 287 ISSN 1-237-0223
 Red. Dobos–Lahdelma–Maticsák
- HUNGAROLOGISCHE BEITRÄGE 12.** ISBN 951-39-0477-6
A magyar nyelv elsajátításának nehézségei ISSN 1-237-0223
 Jyväskylä, 1999. pp. 180
 Red. Bakró-Nagy–Lahdelma–Maticsák
- HUNGAROLÓGIAI FÜZETEK 1.** ISBN 951-34-0748-9
Báthory Ágnes: Mi újság? (Lexikai gyakorlatok ISSN 1-239-2421
gyűjteménye)
 Jyväskylä, 1996. pp. 144

BESTELLUNGEN – TILAUKSET

UNIVERSITÄT JYVÄSKYLÄ – HUNGAROLOGIE Seminaarinkatu 15, FIN-40100 Jyväskylä Tel: (358-14) 601300, 601306 Fax: (358-14) 601290	JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO – HUNGAROLOGIA Seminaarinkatu 15, 40100 Jyväskylä Tel: (914) 601300, 601306 Fax: (914) 601290
--	---

